

Glosy a aktuality.

Schvalování smluv podle vládního nařízení č. 218/1938 Sb. ve znění novely č. 443/1941 Sb.

Podle § 1 nařízení min. vnitra ze dne 5. října 1944, č. 233 Sb. bylo udělování úředního souhlasu k smluvnímu zcizení a propachtování pozemků a k ostatním právním jednáním podle vládního nařízení ze dne 9. října 1938, č. 218 Sb. o přechodném obmezení zcizení a propachtování určitých druhů nemovitostí omezeno na případy bezprostředně válečně důležité. Toto ustanovení platilo obdobně pro udělování úředního souhlasu k nabytí nemovitostí podle vl. nař. ze dne 6. prosince 1938 č. 313 Sb. o přechodném obmezení nabývání určitých druhů nemovitostí v exekuci, jestliže nemovitost byla vydražena v exekuci nebo v dobrovolné dražbě před 5. zářím 1944. Podle § 3 tohoto nař. mohly býti pachtovní a jiné právní poměry, k jejichž založení se vyžaduje úředního souhlasu podle § 1, odst. 2 vl. nař. č. 218/1938 Sb., a jejichž platnost končila v letech 1944 a 1945, prodlouženy za stejných nebo podstatně nezměněných podmínek bez úředního souhlasu o jeden rok, počítajíc od uplynutí dosavadní platnosti. Toto nařízení nabylo účinnosti dnem 13. října 1944.

Je nepochybné, že předpisy tohoto nařízení se staly vzhledem k ustanovení čl. 2 ústavního dekretu presidenta republiky ze dne 3. srpna 1944, č. 11 Úř. věst. čsl. ve znění vyhlášky č. 30/1945 Sb. bezpředmětnými, protože jde o předpisy, které sloužily válečným cílům okupantů a příčí se tudíž svým obsahem demokratickým zásadám československého právního řádu.

Ježto v cizině vydaný dekret presidenta republiky ze dne 10. listo-

padu 1944, č. 14 Úř. věst. čsl. o přechodném omezení převodů, zatížení a propachtování nemovitostí nenabyl platnosti ani v zemích České a Moravskoslezské, poněvadž nebyl vyhlášen ve Sbírce zákonů a nařízení, je jedinou platnou úpravou této materie vládní nařízení č. 218/1938 Sb. ve znění novely č. 443/1941 Sb.

Frydrych.

Co s bagatelním řízením?

Řízení ve věcech nepatrných před okresními soudy jest upraveno v zemi České a Moravskoslezské v §§ 448—453 zákona ze dne 1. srpna 1895, č. 113 rak. ř. z. (na Slovensku řízení ve věcech nepatrných dosud zavedeno vůbec nebylo).

Zavedení, resp. recepce zvláštností řízení v nepatrných věcech sledovalo tyto tři cíle:

a) urychlití řízení tím, že se po zamítnutí privilegované obrany — po odděleném jednání o této obraně — musí ihned přikročiti a pokračovati v řízení ve věci hlavní,

b) usnadnití práci soudci první stolice zjednodušením protokolace a ještě dalšími jednotlivostmi,

c) usnadnití práci soudcům vyšších stolic podstatným okleštěním opravných prostředků a tím i urychlití řízení, vedoucí k dosažení právoplatného rozhodnutí.

Při tom se vycházelo zřejmě ze zásady (nikde ovšem výslovně nevyjádřené), že tato zjednodušovací opatření je možno provésti proto, že hodnota předmětu sporu je nízká a že tudíž kterýkoli občan snadno se může smířiti s případnou tvrdostí a nespravedlností vydaného rozhodnutí, protože jde o sumu pro něj finančně únosnou, pro každého — bez

ohledu na jeho sociální postavení — snesitelnou a postradatelnou.

Leč s tímto pojetím naprosto nelze souhlasiti, zejména ne v dnešní době demokratického pojetí světa.

K úlevám v řízení před I. stolicí, uvedeným ad a) a b), dlužno především uvést, že ustanovení o bagatelním řízení u soudů první stolice zdaleka nedosáhlo účel zákonodárci sledovaný. V praxi totiž není ustanovení o bagatelním řízení před soudy I. stolice žádnou úlevou pro soudce; sice protokolují přesně podle ustanovení § 451 c. ř. s., ale vše to, co podle tohoto předpisu do protokolu přijíti nesmí, zapisují si pracně tužkou na kus papíru, aby to prostě nezapomněli a rozsudek vypracovávají potom na základě protokolu a svých písemných poznámek, jež si během sporu o věci učinili. Je to sice absurdní, ale téměř nevyhnutelné, protože v případě, že jsou nuceni podle § 134, č. 3 c. ř. s. řízení odročiti, nemohou se při návalu práce spolehnouti jen na svoji paměť, což platí zvláště o soudcích, vyřizujících veškerou okresní agendu. Nedostatek protokolu, sepsaného přesně podle § 451 c. ř. s., nejlépe vysvitne v případě, kdy dojde k odročení věci a ke změně soudce při dalším jednání; tu si strany mohou přednésti cokoli, i když je to zcela protichůdné s dřívějšími přednesy, aniž by byla jakákoli kontrola jejich dřívějších přednesů. Zde je zjednodušení protokolace rozhodně výslovným ztížěním.

Je-li výhoda hypotetických úlev v řízení před I. stolicí problematická a celkový stav neuspokojivý, je zákonný stav pro opravné řízení v bagatelních věcech tím neuspokojivější.

Omezená možnost opravných prostředků v bagatelních věcech, jež se prakticky rovná vyloučení opravných prostředků vůbec, je ustanovení krajně nesociální. Zejména dnes, kdy

hranice hodnoty předmětu sporu, rozhodná pro zahájení řízení bagatelního, byla paragrafem 6 vl. nař. č. 183/1944 Sb. zvýšena na částku 5.000 Kčs, znamená to vyloučení opravných prostředků ve většině případů, jež jsou a budou projednávány před okresním soudem. Nutno si totiž uvědomiti, že citované ustanovení zůstává podle čl. 2 ústavního dekretu prezidenta republiky o právním pořádku (č. 30/1945 Sb.) v platnosti, i když snad některé soudy jsou opačného mínění, což vede k nejistotě.

Ostatně náš právní řád je si dobře vědom toho, že pro osoby hospodářsky slabší je zvyšování hranice bagatelních věcí neudržitelná, což je patrné z toho, že původní obecná hranice, rozhodná pro řízení bagatelní (300 Kč), zavedená vl. nařízením č. 123/1923 Sb., po př. paragrafem 20 zák. č. 131/1931 Sb. o pracovních soudech, byla zákonem č. 251/1934 Sb. sice zvýšena na 500 Kč, ale jen ve sporech normálních, nikoli v řízení ve věcech pracovních, kde se zřetelem na sociálně slabší vrstvy byla hranice ponechána v původní výši 300 Kč (čl. IV. uved. zák.). Osnova tohoto zákona (otištěná jako tisk senátu z III. voleb. období čís. 1345), ač je si dobře vědoma toho, že budou rozličné hranice pro přípustnost odvolání, praví, že »je vhodné vzhledem k poměrům mzdovým cenové hranice zákona o pracovních soudech ponechati. Zájem těch, kdož mají nárok na to, aby byli souzeni pracovním soudem ve zvláštním řízení, odůvodňuje, aby hranice posuzované pro úlevu nejvyššího soudu aspoň v těchto případech soudnictví zvláštního posunovány nebyly«.

Z toho je patrné, že si již autoři novely č. 251/1934 Sb. byli vědomi toho, že pro sociálně slabší vrstvy je nepřijatelné zvyšovati hranici bagatelních věcí.

Ostatně nejde vždy jen o čisté peněžní spory, které se projednávají jako bagatelní, nýbrž též o spory o jiném předmětu, které se však na určitý peněžitý obnos podle zásad jurisdikční normy oceňují. Zejména praktické jsou spory ve věcech nájemních, oceňované zhusta obnosem 2.000 K, jež nyní musí býti projednávány podle zásad bagatelního řízení. Při tom je bytová otázka a bude ještě dlouho jednou z nejpálčivějších otázek úkoje nezbytných statků životních. A tu je více než odvážné, neřku-li neodpovědné, vyloučiti i zde opravné prostředky, tím spíše, když v nájemních věcech se dosti chybuje.

Z toho všeho uzavírám, že je náležité, aby byly zrušeny všechny předpisy procesních zákonů o zvláštnostech řízení ve věcech nepatrných.

Kdyby nebylo možno vyhověti tomuto maximálnímu požadavku, pokládám za nutné, aby byly zrušeny alespoň všechny předpisy o zvláštnostech bagatelního řízení před soudy prvé stolice, při čemž se ponechá omezení co do opravných prostředků, ale současně se sníží hranice rozhodná pro zahájení řízení bagatelního vesměs na 300 K nebo na 500 K a uvede se tak v soulad civilní soudní řád a zákon o pracovních soudech, jak tomu bylo do r. 1934.

Za minimum, které je provéstí bezpodmínečně, pokládám aby se ponechaly hranice tak, jak platily před novelou č. 183/1944 Sb., neboť této novely by se jinak mohlo podle čl. 2 dekretu o právním pořádku dále používat, i když jde o nacistický předpis, sloužící možnosti totálního nasazení uvolněných tak soudcovských sil v době války a tedy v dnešní době neudržitelný.

Josef Rubeš-Ranftl.

Výmaz poznámky vnučené správy podle vládn. nař. č. 87/1939 Sb.

Státní pozemkový úřad v Praze zastává názor, že podle § 2, odst. 2 dekretu presidenta republiky ze dne 27. října 1945 č. 124 Sb. lze v pozemkové knize vymazati jen poznámku vnučené správy podle vládn. nař. č. 87/1939 Sb. a že k výmazu poznámky zákazu zcizení, zavazení a propachtování podle § 3, odst. 4 cit. vládn. nař. č. 87/1939 Sb. je i nadále třeba souhlasu státního pozemkového úřadu. Na konkrétním případě chci ukázat, že tento názor není správný.

Podle opatření Pozemkového úřadu pro Čechy a Moravu v Praze ze dne 20. února 1944 č. 23.211-4.293/B byla podle § 1 vládn. nař. ze dne 21. března 1939 č. 87 Sb. z důvodů veřejného zájmu nařízena vnučená správa zemědělského podniku F. M., M. M. a V. M. v M. Vnučeným správcem byl ustanoven Fritz Menze v M. Knižovním provedením tohoto nařízení byla pověřena obvodová úřadovna pozemkového úřadu v Praze. Podle výslovného ustanovení tohoto opatření příslušela vnučenému správci práva uvedená v §§ 2, 3 a 4 vládn. nař. čís. 87/1939 Sb. a vlastník podniku byl povinen zdržeti se s okamžitou účinností každého opatření ohledně podniku i všech věcí a práv k podniku náležejících a to, ať byla jakéhokoliv druhu.

Na žádost obvodové úřadovny pozemkového úřadu v Praze ze dne 28. února 1944 povolil okresní soud na M. jako soud knihovní usnesením ze dne 4. dubna 1944 podle shora uvedeného opatření ve vložkách číslo 166, 1348, 1361, 1368, 1370, 1372, 1375 a 2003 pozemkové knihy pro katastrální území M. tento zápis:

»Poznamenává se vnučená správa podle vládního nařízení ze dne 21. března 1939 č. 87 Sb. zavedená opatřením pozemkového úřadu pro Čechy a Moravu ze dne 20. února 1944 č. 23.211-4.293/B a zákaz zcizení, zatížení a propachtování podle § 3, odst. 4 cit. vládn. nař. bez svolení pozemkového úřadu pro Čechy a Moravu.«

Vládní nařízení ze dne 21. března 1939 č. 87 Sb. ustanovuje v § 3, odst. 4, že každý vnučený správce potřebuje svolení úřadu k opatřením, která nenáleží k obyčejnému hospodaření, jakož i ke všem jiným zaříze-

ním zvláštní důležitosti, zvláště ke zcizení, nájmu nebo propachtování, k zápůjčkám a ke knihovnímu zatížení podniku. Tento odstavec mluví jen o nuceném správci a jen jemu ukládá povinnost vyžádati si svolení úřadu k opatřením, která nenáleží k obyčejnému hospodaření a k opatřením dále shora vyjmenovaným. Vzhledem na tato zákonná ustanovení vztahuje se shora uvedený knihovní zápis poznámky zákazu zcizení, zatížení a propachtování podle § 3, odst. 4 vlád. nař. č. 87/1939 Sb. bez svolení pozemkového úřadu pro Čechy a Moravu jen na jednání nuceného správce a jen k osobě tohoto nuceného správce. Tento dodatek byl proto jen knihovním vyznačením omezení, kterým podléhal nucený správce již ze zákona a měl proto knihovní zápis tohoto dodatku o zákazu zcizení, zatížení a propachtování účinek nikoliv konstitutivní, nýbrž deklaratorní. I bez knihovního zápisu tohoto dodatku by uvedená omezení, kterým ze zákona podléhal každý nucený správce, se stala účinnými poznamenáním nucené správy podle vlád. nař. č. 87/1939 Sb. v pozemkové knize, vzhledem na zásadu publicity pozemkové knihy, proti komukoliv. Tento názor potvrzuje i ta skutečnost, že § 8, odst. 1 vlád. nař. č. 87/1939 Sb. mluví jen o knihovní poznámce zavedení nebo zrušení nucené správy a nikoliv též i o knihovní poznámce zákazu zcizení, zatížení nebo propachtování podle § 3, odst. 4 cit. vlád. nař. bez svolení pozemkového úřadu pro Čechy a Moravu. Dodatek poznámky o zákazu zcizení, zatížení nebo propachtování byl proto v uvedené knihovní žádosti obvodové úřadovny pozemkového úřadu v Praze ze dne 28. února 1944 navrhován a uvedeným rozhodnutím soudu povolen neodůvodněně a nadbytečně.

Rozsah vlastnického práva knihovních vlastníků uvedených nemovitostí byl opat-

řením pozemkového úřadu pro Čechy a Moravu v Praze ze dne 20. února 1944 číslo 23.211-4.293/B omezen právy, která dával každému nucenému správci § 3 vlád. nař. č. 87/1939 Sb. I tento rozsah se stal účinným poznamenáním nucené správy podle vlád. nař. č. 87/1939 Sb. v pozemkové knize, vzhledem na zásadu publicity pozemkové knihy, proti komukoliv. Knihovním vlastníkům zůstala taková práva, jaká nevylučovala práva nuceného správce. Ustanovení § 3, odst. 1 vlád. nař. č. 87/1939 Sb. o tom, že nucený správce je oprávněn činiti všechna opatření, jichž je třeba k řádnému provozování podniku, že na něho přechází správa podniku a že je oprávněn konati všechna právní jednání správy podniku se týkající a ustanovení 4. odst. téhož paragrafu o tom, že nucený správce má povinnost si vyžádati svolení úřadu k opatřením, která nenáleží k obyčejnému hospodaření a svolení ke zcizení, zatížení a propachtování, určují práva nuceného správce a tím i rozsah omezení vlastnického práva knihovních vlastníků. Jejich vlastnické právo v daném případě se omezovalo na právo na podstatu věci a bylo ještě omezeno tím, že se podstatou nesměli nijak nakládati.

Dekret presidenta republiky ze dne 19. května 1945 č. 5 Sb. vyslovil v § 1 zásadu, že jakékoliv majetkové převody a jakákoliv majetkové-právní jednání, ať se týkají majetku movitého či nemovitého, veřejného či soukromého, jsou neplatná, pokud byla uzavřena po 29. září 1938 pod tlakem okupace nebo národní, rasové nebo politické persekuce a dále, že způsob uplatnění těchto nároků bude upraven, pokud se tak již nestalo v tomto dekretu, zvláštním dekretem presidenta republiky.

Pod pojem jakéhokoliv majetkové-právního jednání je zahrnouti i citované opatření pozemkového úřadu pro Čechy a Moravu o nařízení nucené správy podle vlád. nař. č. 87/1939 Sb. Jmenovaná osoba nuceného správce činí zcela nepochybným a prokazuje, že šlo o jednání, provedené pod tlakem okupace a národní a politické persekuce. Stalo se tedy toto opatření neplatným dnem nabytí účinnosti dekretu presidenta republiky č. 5/1945 Sb., t. j. dnem 23.

května 1945 a jen uplatnění nároků, plynoucích z této neplatnosti je vyhrazeno úpravě zvláštním dekretem presidenta republiky. Mezi tyto nároky patří i výmaz knihovni poznámky o zavedení uvedené vnučené správy. Tento výmaz upravil § 2, č. 2 dekretu presidenta republiky ze dne 27. října 1945 č. 124 Sb. Dekret č. 124/1945 Sb. se organicky zařazuje do právních norem, které odčítají bezprávi a křivdy způsobené tlakem okupace nebo národní, rasové nebo politické persekuce a má vlastnost dekretu, který upravuje uplatňování nároků z majetkových převodů a jakýchkoliv majetkově-právních jednání neplatných podle § 1, odst. 1 dekretu č. 5/1945 Sb.

Výmaz poznámky zavedení vnučené správy, uvedený v § 2 č. 2 dekretu č. 124/1945 Sb. je tedy knihovním zápisem o tom, že vnučená správa je neplatná a že pro knihovní vlastníky se zrušují omezení, která pro ně vyplývala ze zavedení vnučené správy a že se obnovuje jejich dřívější neomezené a úplné vlastnické právo.

Dodatek o zákazu zcizení, zatížení nebo propachtování bez svolení pozemkového úřadu u poznámky vnučené správy podle vládn. nař. č. 87/1939 Sb. se vztahuje jen na jednání vnučeného správce a jen k osobě vnučeného správce a tento dodatek má účinek nikoliv konstitutivní, nýbrž deklaratorní. Kdyby tedy byl správný názor zastávaný státním pozemkovým úřadem v Praze, nastal by ten knihovni stav, že poznámka zavedení vnučené správy podle vládn. nař. č. 87/1939 Sb. by byla vymazána a dodatek k ní, zákaz zcizení, zatížení nebo propachtování podle § 3, odst. 4 vládn. nař. č. 87/1939 Sb., který zavazoval vnučeného správce, by dále platil pro knihovní vlastníky. Pro to však není a nikdy nebylo žádného právního důvodu a to ani ze zákona, jak již bylo uvedeno v úvaze

o rozsahu vlastnického práva knihovnických vlastníků, ani ze smlouvy. Takový stav knihovniho zápisu by byl nejen nežádoucí, nýbrž i bezprávní.

Vzhledem na knihovni zásadu legality, aby v pozemkových knihách nebyly zápisy, které by odporovaly zákonným ustanovením, je soud povinen podle § 2 č. 2 dekretu č. 124/1945 Sb. vymazati nejen poznámku zavedení vnučené správy podle vládn. nař. č. 87/1939 Sb., ale podle § 3 dekretu č. 124/1945 Sb. z moci úřední vymazati i její dodatek o zákazu zcizení, zatížení nebo propachtování podle § 3, odst. 4 vládn. nař. č. 87/1939 Sb. bez svolení pozemkového úřadu pro Čechy a Moravu.

Dekret presidenta republiky ze dne 27. října 1945 č. 124 Sb. v článku I. o očistění veřejných knih od některých knihovnických zápisů z doby nesvobody vzhledem na ustanovení § 8, odst. 1 vládn. nař. č. 87/1939 Sb. o knihovni poznámce zavedení nebo zrušení vnučené správy a vzhledem na uvedený právní stav důsledně a dostatečně ve svém § 2, č. 2 mluví jen o výmazu poznámky zavedení vnučené správy podle vládn. nař. č. 87/1939 Sb. Josef Dejmek.

Konversní úlevy při záznamu výmazu.

Jedním z předpokladů přiznání konversních úlev poplatkových je hospodářská souvislost mezi zápůjčkou konvertující a zápůjčkou konversní, která také musí vycházeti najevo z konversních listin (kvitance a dlužní listiny).

Z praxe budiž uveden příklad, kde sice jde nesporně o tuto souvislost obou zápůjček, ale kde přece narazíme na některé překážky, které by při mylném výkladu mohly vésti k pochybnostem, zda sluší konversní úlevy přiznati či nikoli.

Vlastník hypotéky chce konvertovati soukromou pohledávku, zajištěnou zástavním právem na jeho nemovitosti a jsou zde dány předpoklady pro přiznání konversních úlev po stránce snížení úrokové míry.

Opatří si příslib peněžního ústavu, avšak nyní zjišťuje, že věřitel nehodlá přijmouti zaplacení (v daném případě tvrdil, že byla ujednána ústně jiná výpověď než jaká je obsažena v původním dlužním úpise). Dlužník, opíraje se o znění původního dlužního úpisu, rozhodne se složit pohledávku k soudu podle ustanovení § 1425 o. o. z. Prostředky k zaplacení nemůže však získati z hypotekární zápůjčky ke konverzi povolené, poněvadž podle stanov ústavu tuto nelze vplatiti, dokud není předchozí pohledávka zaplacená a složení peněz k soudu — které bude počátkem sporu — ústavu nepostačí tak dalece, aby mohl likvidovati zápůjčku jako hypotéku. Poskytne tedy dlužníkovi zálohu — jiným úvěrním instrumentem — na př. na jinou jistotu.

Situace se nyní bude zájímavě vyvíjeti. Částka dluhu, určeného ke konverzi bude složena k soudu, potvrzení soudu postačí pak podle ustanovení § 39 knih. zákona k docílení záznamu výmazu, jehož dosažení je při pohledávkách soukromníků vždy velmi důležitým se zřetelem na možnost vydobytí práva nadzástavního s třetí strany.

Zajímavým bude již posouzení, zda zápůjčka takto byla pro obor poplatkových úlev shlazená nebo zda ještě trvá. Složením k soudu arci je dlužník svého závazku zproštěn, avšak zástavní právo trvá dále, poněvadž záznam nepostačí ke knihovnímu shlazení pohledávky.

V této souvislosti je dobře srovnati vývody komentáře Rouček-Scdláček (VI. díl, str. 289, odst. 2), kde se praví: »Málo praktické bude při složení rozlišovati, zda jde jen o surrogát plnění nebo zda je složení k soudu úplně soluci postaveno na roveň. Náзор, že soudní deposice je minus než plnění samo, zastává i nejvyšší soud (Vážný 4747, 7773).

S tímto účinkem souvisí i předpis § 39 knihovního zákona, který stanoví, že po soudním složení knihovního dluhu z důvodů § 1425 obč. zák. nebo podle § 1422 téhož zákona lze zaznamenati výmaz, resp. převod pohledávky (recte zástavního práva) podle úřední listiny o deposici, což se vykládá tak (Gl. U. 6664), že není potřebí ani, aby soudní usnesení o složení bylo v moci práva, což souvisí asi s prozatímní povahou knihovního záznamu. Předpis ten by byl patrně dalším argumentem pro mínění, že deposice není plně rovna soluci, kdyby lišení to, jak již bylo zmíněno, mělo nějaký význam.«

Kdyby tedy došlo k záznamu výmazu ještě před zavtělením konversní zápůjčky, nebylo by to přiznání úlev na závadu, postačí totiž k přiznání úlev, i když datum kvitance předchází datu konversního dlužního úpisu (Nejedlý: Konverse zápůjček, str. 29).

Dojde-li tedy v cestě justifikačního sporu k rozsudku na spravení záznamu, je čas, aby byla konversní zápůjčka vtělena a pak do jednoho roku stará zápůjčka shlazená. Poněvadž pak je jasná hospodářská souvislost mezi konversní zápůjčkou i zápůjčkou starou, nebude vyloučením konversních úlev, bude-li v dlužní listině podle předpisu uvedeno, že se valuty zápůjčky používá ke konverzi zápůjčky předchozí — i když technicky došlo k vyrovnání zálohy, která byla původně složena k soudu. Poněvadž zde v podstatě nebude kvitance (kterou nahradilo z části usnesení deposiční, z části vítězný rozsudek), nenarazíme ani na formální předpis, aby kvitance byla opatřena vyznačením, že se jedná o konversní listinu. Doporučitelno však bude, aby při složení k soudu bylo uvedeno, že se používá k zaplacení prostředků konversní zápůjčky (třeba ještě nevtělené).

Pro posouzení souvislosti nebude rozhodným, že původní prostředky k složení k soudu byly dány zálohou — tedy nikoli účetnicky likvidací nové hypotekární zápůjčky — nýbrž že byly opatřeny jinak (zejména, je-li zde stejný věřitel zálohy i hypotekární zápůjčky). Podobné verbální ustanovení má na př. také t. zv. bankovní zákon (č. 54/1932), který zakazuje vydávání vkladních knížek, leč na podkladě prostředků nově k pokladně ústavu přinesených. A při tom dopouští, že mohou tyto prostředky býti opatřeny i zápůjčkou u téhož ústavu.

Václav Nejedlý.

Určení národnosti podle ústav. dekretu pres. rep. z 2. 8. 1945 č. 33 Sb.

Ústavní dekret presidenta republiky z 2. VIII. 1945, č. 33 Sb. nepodává žádnou definici a žádného kritéria, podle nichž by se měla řešiti otázka, kdo jest národnosti české nebo slovenské, nebo na druhé straně národnosti německé či maďarské.

Neuvádí žádných pomůcek pro stanovení národnosti.

Naskytá se tedy v první řadě otázka, zda-li pomůcky nebo kritéria pro určení národnosti nejsou uvedena v jiných zákonných ustanoveních, a zda-li tyto pomůcky mají platnost také pro ústavní dekret z 2. VIII. 1945.

V úvahu přichází v první řadě dekret pres. rep. z 19. V. 1945, č. 5 Sb. jednající o neplatnosti některých majetkoprávních jednání z doby nesvobody a národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů. Podle § 6 tohoto dekretu jest za osoby národnosti německé nebo maďarské považovati osoby, které při kterémkoli sčítání lidu od r. 1929 přihlásily se k německé neb maďarské národnosti nebo se

staly členy národních skupin, útvarů nebo politických stran, sdružujících osoby německé nebo maďarské národnosti.

Dále přichází v úvahu dekret z 21. VI. 1945, č. 12 Sb. o konfiskaci a rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, zrádců a nepřátel českého a slovenského národa, který v § 2 má o tom, koho sluší považovati za Němce nebo Maďara, ustanovení totožné s ustanovením § 6 dekretu z 19. V. 1945.

Konečně sluší povšimnouti si vládního nařízení ze 17. V. 1945, čís. 6 Sb. o zásobování obyvatelstva potravinami, které v § 1, odst. 2 stanoví, že za příslušníka německé národnosti — avšak jen ve smyslu tohoto nařízení — považuje se každý kdo byl ve III. lístku pro domácnost zapsán jako Němec. Jest patrné, že toto vládní nařízení nemínilo stanoviti všeobecně platné kritérium pro příslušnost k národnosti a netřeba se jím dále zabývat.

Naproti tomu nutno míti za to, že ustanovení § 6 dekretu z 19. V. 1945 a § 2 dekretu z 21. června 1945 pro ústavní dekret z 2. VIII. 1945 platí, čili že podle ústavního dekretu pokládáti jest za rozhodné, ke které národnosti se občan přihlásil při sčítání lidu.

K tomuto názoru docházím přesto, že by se na první pohled zdálo, že ústavní dekret pokládá pojmy Čech, Slovák, příslušník jiné slovanské národnosti, Němec a Maďar za pojmy obecně známé, které právní definice nepotřebují a které by podle toho bylo nutno stanoviti podle názorů obecně platných. Vždyť tento ústavní dekret, na rozdíl od dekretu z 19. V. a 21. VI. 1945 žádného kritéria pro řešení otázky příslušnosti občana k té které národnosti neuvádí. Na některých místech pak vyjadřuje se dekret tak, že jest patrné, že nepokládá, alespoň ne vždy, za rozhodné pro příslušnost k národnosti okolnost, ke které národnosti se ten který občan úředně přihlásil. Tak na př. v § 1, odst. 3 mluví o Něm-

cích a Maďarech, kteří se v době zvýšeného ohrožení republiky přihlásili v úředním hlášení za Čechy nebo Slováky, při čemž jest patrné, že pro dekret přes to nepřestali býti příslušníky národnosti německé nebo maďarské a nestali se Čechy nebo Slováky. Ovšem poskytuje jim tu výhodu, že se na ně ustanovení jeho o ztrátě čl. státního občanství nevztahuje. V § 1, odst. 4 mluví dekret zase o Češích, Slovácích a příslušnících jiných slovanských národů, kteří se v téže době přihlásili za Němce nebo Maďary. Zase však dává jasně na jevo, že se tím nestali příslušníky národnosti německé nebo maďarské a že nepřestali býti Čechy nebo Slováky, kterým se za určitých předpokladů, t. j. nestalo-li se jejich přihlášení k nepřátelským národnostem dobrovolně, zachovává československé státní občanství.

Avšak přihlédneme-li k výpočtu resp. vyznačení všeho občanstva republiky podle národnosti, jak je uvádí § 1 dekretu, shledáme, že:

V odst. 1. mluví se o čl. státních občanech národnosti německé nebo maďarské (kteří nabyli státní příslušnosti německé nebo maďarské).

V odst. 2. mluví se o ostatních čl. státních občanech národnosti německé nebo maďarské.

V odst. 3 mluví se o Němcích a Maďarech (kteří se v době zvýšeného ohrožení republiky přihlásili úředně za Čechy nebo Slováky).

V odst. 4 mluví se sice o Češích a Slovácích a příslušnících jiných slovanských národností, kteří se v téže době pod nátlakem přihlásili za Němce nebo Maďary — avšak není žádného ustanovení o Češích nebo Slovácích, kteří se již dříve přihlásili za Němce nebo Maďary, Takové občany tedy, třeba by ethnicky a podle obecných názorů byli Čechy nebo Slováky pro účely ústav. dekretu z 2. VIII. 1945 nutno pokládati za Němce nebo Maďary čili ten, kdo se před 21. květnem 1938 přihlásil za Němce nebo Maďara, se za takového pokládá.

Dekret má tu na mysli nepochybně přihlášení úřední, jak možno souditi z ustanovení § 1, odst. 3, ač

se toto v odst. 4 neopakuje. A ponevadž před 21. květnem 1938 k úřednímu zjišťování národnosti u všech občanů docházelo jen při sčítání lidu, lze míti za to, že alespoň prakticky bude pro účely ústav. dekretu z 2. VIII. 1945 užití ustanovení § 6 dekretu z 19. V. 1945, č. 5 Sb. Ovšem, i kdyby se některý občan při sčítání lidu na př. v r. 1930 byl hlásil za Čecha nebo Slováka, ale po té, před 21. květnem 1938, při jiné příležitosti by se byl úředně přihlásil za Němce nebo Maďara, bylo by jej podle mého názoru podle ústav. dekretu z 2. VIII. 1945 považovati za Němce nebo Maďara. Nevím přesně, kdy k takovému úřednímu hlášení mohlo dojíti mimo sčítání lidu, ale národnost mohla býti úředně zjišťována podle hlášení občana na př. ve vojenské nebo státní službě a pod. S touto malou odchylkou platí tedy pro ústav. dekret z 2. VIII. 1945 ustanovení § 6 dekr. z č. 5/1945.

Tohoto kriteria bude zejména třeba pro skupinu, uvedenou v § 1, odst. 2, t. j. pro ostatní čl. státní občany národnosti německé neb maďarské, t. j. ty, kteří nenabyli státní příslušnosti německé nebo maďarské. Těmi budou v první řadě emigranti národnosti německé nebo maďarské a za takové bude považovati osoby, které při sčítání lidu, prakticky tedy v r. 1930, přihlásily národnost německou nebo maďarskou.

Případy takové mohou býti dosti časté, na př. u židů. Takoví občané tedy pozbvli čl. státního občanství podle ustanovení § 1, odst. 2 dekr. 33/1945, ač jest-li tomu kterému nepřisluší výjimka podle odst. 3, že se totiž v době zvýšeného ohrožení republiky přihlásil v úředním hlášení za Čecha nebo Slováka. Pokud se tak stalo v emigraci, půjde patrně o hlášení u naší vlády neb zastupitelských úřadů. Kdo z nich tak neučinil, bude moci žádati o zachování čl. stát. občanství především podle § 2, odst. 1, jsou-li u něj splněny podmínky tam uvedené (věrnost republice, neprovinění se proti národům českému a slovenskému, aktivní boj za osvobození nebo persekuce).

Nejsou-li u něj podmínky ty splněny, bude mu podati žádost podle § 3 dekretu. Pro příslušníky zahraničních vojsk čsl. platí zvláštní ustanovení podle § 2; odst. 3, pokud jsou národnosti německé nebo maďarské.

Zajímavé jest, že dekret nemluví o čsl. státních občanech jiných národností než české, slovenské, slovanské vůbec, německé a maďarské, ač takových příslušníků, na př. národnosti francouzské nebo italské, t. zv. naturalisovaných Čechoslováků, určitý počet bude. Na ně se tedy nevztahují na př. ustanovení § 5 dekretu, podle něhož pozbyli čsl. státního občanství Češi, Slováci nebo příslušníci jiných slovanských národů, kteří v době zvýšeného ohrožení republiky se ucházeli o udělení německé nebo maďarské státní příslušnosti.

Za hlavní kriterium pro otázku zjištění národnosti pokládá tedy dekret podle mého mínění v souhlase s ustanovením § 6 dekr. č. 5/1945 přihlášku k národnosti při sčítání lidu. Avšak toto kriterium nemusí se nutně ve všech případech vyskytovat. U nás přichází v úvahu sčítání v r. 1930. Jestliže však jde o občana, který se narodil po r. 1910, nebvl přítomen v republice v r. 1930, poněvadž bydlel v cizině, a později do republiky se vrátil, nebude u něj možno zjistiti, ke které národnosti se při sčítání lidu hlásil. — U něj pak bude nutno rozhodnouti, ke které národnosti přísluší, podle názorů obecných. Není tedy nedůležité ujasniti si poněkud tyto obecné názory, neboť budou důležité při rozhodování o žádostech za vrácení čsl. státního občanství, podávaných podle § 3 cit. dekretu osobami, které pozbyly čsl. státního občanství podle § 1. Podle mého názoru pokládá se dnes za příslušníka obecně ten, kdo pocházejí rodem úplně nebo částečně z toho kterého národa, svoji příslušnost k němu si uvědomuje a podle ní se rozhodne upřímně a věrně k tomuto národu státi. — Oba tyto znaky pokládám za stejně důležité. Úplný nebo alespoň částečný rodový původ se podle dnešních obecných názorů pokládá za nezbytný. Jest

nepochybně základem vnitřního cítění a rozhodnutí toho kterého občana, které jest ovšem stejně důležité, ale které nemusí a po př. ani nemůže nastati hned se zrozením, nýbrž může se vyvinouti i později, ve zralém věku, a to za určitých okolností i tak, že znamená upřímnou změnu předešlého cítění nebo předešlého národnostního indifferencismu. Těch občanů, kteří podle těchto obecných názorů ethnicky příslušejí k národům českému nebo slovenskému, ačkoliv se na př. při sčítání v r. 1930 hlásili třeba za Němce nebo Maďary, nebude tak málo. Sem spadají občané původu českého, kteří žili ve zněmčeném území, pomenáhlu se germanisovali, ale u nichž germanisační proces nebyl úplně dokonán a nemohl úplně potlačiti vědomí českého původu. Bude na příslušných orgánech, aby při rozhodování o udělení čsl. stát. občanství podle § 3 dekretu nenapomáhaly k dokončení germanisačního procesu, nýbrž zachránily pro český národ občany, kteří jsouce úplně nebo částečně českého původu, mohou se státi za dnešních změřených poměrů dobrými a věrnými Čechy.

Lev Vladimír Helier.

Vysvětlivky k dekretu o konfiskaci zemědělského majetku.

K dekretu presidenta republiky ze dne 21. června 1945, č. 12 Sb. o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa (dále zvanému konfiskačním dekretu) vydalo ministerstvo zemědělství úřední vysvětlivky (viz Nové zákony a nařízení ČSR, roč. VII., str. 327 a násl.).

Dekret ten, zahajující druhou československou pozemkovou refor-

mu daleko předstihující svými národnostními, hospodářskými, sociálními i politickými důsledky prvou československou pozemkovou reformu, je sám šit horkou revoluční jehlou. Neřeší totiž přímo několik problémů, jejichž vyřešení jest nezbytné pro jeho aplikaci v praxi. Je věcí umu a vtipu interpretantů ustanovení dekretu, aby ony problémy vyřešili a ustanovení dekretu zasadili do systému platného právního řádu. Vysvětlivky ministerstva ke konfiskačnímu dekretu jsou více méně autoritativní interpretací, která má vésti praxi ku správné aplikaci. Tento úkol zmíněné vysvětlivky nemohou však splnit. Jejich interpretace jde totiž contra legem, jak vyplývá z několika příkladů.

1. Podle § 1 konfiskačního dekretu konfiskuje se s okamžitou platností (t. j. k 26. červenci 1945) pro účely pozemkové reformy zemědělský majetek, který jest ve vlastnictví jednak osob německé nebo maďarské národnosti bez ohledu na státní příslušnost jednak zrádců a nepřátel republiky jakékoliv národnosti a státní příslušnosti. Na otázku, kdo a na podkladě jakého řízení provede při aplikaci konkretisaci této abstraktní normy, konfiskační dekret přímo neodpovídá.

Odpověď nutno hledati v obecných předpisech o příslušnosti národních výborů podle vládního nařízení o volbě a pravomoci národních výborů ve znění vyhlášky ministra vnitra ze dne 25. srpna 1945, č. 45 Sb. Tam čteme v § 2, že místní národní výbor spravuje v obvodu své působnosti všechny veřejné záležitosti, pokud nejsou spravovány jiným veřejným orgánem. Tutéž povšechnou kompetenci v obvodu okresu má podle § 3, odst. 2 cit. nařízení okresní národní výbor a v obvodu země podle § 4, odst. 2 cit. nař. zemský národní výbor. Podle těchto obecných kompetenčních předpisů je zřejmé

příslušným k označení osob německé a maďarské národnosti místní národní výbor.

V přímém rozporu s tímto závěrem uvádí vysvětlivky ministerstva zemědělství (čl. I. odst. 1), že osoby německé a maďarské národnosti, jimž se konfiskuje zemědělský majetek, označí na návrh místní rolnické komise (čl. VII, odst. 1) a nebyla-li dosud zřízena, místního národního výboru (místní správní komise) okresní národní výbor příslušný podle místa, v němž leží dotčený zemědělský majetek případně podle místa ústřední správy majetku. Je záhadou z jakého titulu má zmíněné osoby označovati právě okresní národní výbor, neboť při tom se přehlíží nová povšechná kompetence místního národního výboru.

Proti názoru vysvětlivek svědčí i výslovné ustanovení § 1 odst. 3 konfiskačního dekretu příznávající okresnímu národnímu výboru kompetenci k povolení výimky ze všeobecné zásady konfiskace majetku osob německé i maďarské národnosti. Toto ustanovení by bylo zbytečným pleonasmem, kdyby, jak tvrdí vysvětlivky, byl povolán k označení osob německé i maďarské národnosti okresní národní výbor.

2. Formální postup je upraven vládním nařízením ze dne 13. ledna 1928 č. 8 Sb. Jde o správní proces. Po zahájení řízení (§ 41) následuje zjišťování skutkového podkladu a konečně vydání rozhodnutí (§ 67). Každé rozhodnutí má býti označeno jako výměr, má obsahovati výrok a pokud není jinak stanoveno, odůvodnění (§ 70) i poučení (§ 71). Výměr se vydává písemně, pokud se jinak nestanoví a vydání jest doručením písemného vyhotovení straně (§ 72). Doručuje se v bytě, živnostenské provozovně, obchodní místnosti, kanceláři nebo pracovním místě osoby, již má býti doručeno (§ 26); není-li adresát zastížen, doručuje se ná-

hradně (§§ 27, 28). Teprve těm, jejichž pobyt přes konané šetření jest neznám nebo osobám, které nejsou úřadu známy, může býti doručeno, není-li ustanoven zástupce, zmocněnec nebo opatrovník veřejnou vyhláškou (§ 33).

Vysvětlivky ministerstva zemědělství (čl. I, 1, 2) opět contra legem praví, že příslušný národní výbor rozhodne a své rozhodnutí veřejně vyhlásí. Vysvětlivky nemohou nahraditi výslovné ustanovení, jaké na příklad má nyní zřejmě po zkušenostech dekret presidenta republiky ze dne 25. října 1945 o konfiskaci nepřátelského majetku č. 108 Sb. (nezemědělského) v § 1, odst. 4. Podle tohoto ustanovení totiž lze rozhodnutí doručiti veřejnou vyhláškou, i kdýž nejsou dány předpoklady § 33 správního řádu.

3. Konfiskační dekret neustanovuje, kdo vlastně konfiskovanou půdu přidělcům přidělí t. j. který úřad vydá správní akt, kterým se konfiskovaná půda přiděluje určité osobě. Pouze v § 11, odst. 2 konfiskačního dekretu čteme, že za jistých předpokladů může Národní pozemkový fond přiděliti bezplatně zemědělský majetek určitým osobám.

Toto ustanovení je zřejmě nevhodně formulováno, neboť znamená nic jiného než že Národní pozemkový fond může prominouti přidělci úhradu (viz § 4, odst. 5 vládního nařízení ze dne 3. září 1945 č. 70 Sb. o statutu zmíněného fondu).

Opět přicházejí v úvahu obecné kompetenční předpisy o povšechné kompetenci místního národního výboru. A opět vysvětlivky contra legem (čl. VII, odst. 5) uvádí, že okresní rolnická komise vydá uchazečům potvrzení o pravoplatném přidělu, ač k tomu konfiskačním dekretem není legitimována.

Jindřich Lančík.

Mimořádné odpisy a investiční reserva podle vl. nař. 7/1940.

Poplatníci vedoucí obchodní knihy mohli podle vl. nař. č. 7/1940 provésti daněprostě mimořádné odpisy do 50% pořizovací hodnoty nových investic a dále zříditi investiční rezervu, jež byla daněprostá, pokud nepřesahovala 25% daňové základny (dani podrobeného ryziho výtěžku) a pokud jí bylo použito k takovým odpisům nejpozději ve čtyřech následujících obchodních obdobích. Ustanovení toto platilo na berní leta 1940 až 1943 po případě 1941 až 1944 u poplatníků, jimž daň předpisována podle období nekryjícího se s kalendářním rokem, t. zv. období lomeného.

Mělo tedy platit toto nařízení pro hospodářské období 1939—1942 nebo 1939/1940—1942/1943.

Protektorátní úprava daňová zavedla berní rok shodný s rokem kalendářním a výnosem min. fin. z 20. ledna 1944, č. 4000/44—III/2 bylo připuštěno použití tohoto ustanovení také pro hospodářský rok 1943, resp. 1943/44 a vlastně prodloužena jeho platnost o toto hospodářské období.

Výnos min. fin. z 12. XI. 1945 č. j. 62.714/45-V/2 prohlašuje posléze jmenovaný výnos za nepoužitelný vzhledem k dekretu č. 97/45 a 99/45 a obnovuje omezení platnosti vl. nař. 7/40 do kal. roku 1942 resp. obchodního období 1942/1943 včetně.

Poplatníkům jest volno provésti opravy bilancí do lhůty k přiznání, t. j. 15. XII. u zvláštní daně výdělkové a do 31. prosince u daně důchodové i všeobecné výdělkové a to i ohledně kal. období 1942 (1942/43) tak, aby jim byla uchována možnost alespoň v těchto obdobích provésti takové odpisy.

Týž výnos upouští prozatím od dodatečného zdanění takových investičních fondů, pokud nebyly po-

užity k takovým mimořádným odpisům ve lhůtě čtyř roků po zřízení. Nespravedlivá byla by úprava, která by od dodatečného zdanění upustila aniž by poskytla náhradu poplatníkům, u kterých k takovému zdanění došlo.

Časové omezení platnosti podle § 8 na berní roky 1940 až 1943 (1941—1944 u období lomeného) připouští použití takových investičních rezerv i k mimořádným odpisům investic pořízených po hospo-

dářských obdobích 1942 (1942/1943) t. j. do hospodářských období 1946 resp. 1946/47) včetně. Opačný výklad musil by býti ustanoven zákonem anebo skončením přechodné doby, po níž platí předpisy z doby nesvobody. K tomu závěru vede § 2 cit. vl. nař., jenž požaduje, aby fondu bylo použito k odpisům »investic uvedených v § 1...« vůbec a nepředepisuje použití pouze u investic pořízených za platnosti cit. vl. nařízení.

Pija Kříženecký.

Literatura.

Dr. Karel Scheinpflug: **Problémy kinematografie v autorském právu.** Vyšlo v říjnu 1945 jako 1. svazek Sbírkky studií a monografií Právnické a hospodářské knihovny Českosl. kompasu v Praze (řídí Dr. Josef Slezák a Dr. Jaroslav Štěpina). Vydání první, stran 143, cena brož. Kčs 57,—.

Kniha sestává z celkem 8 kapitol (historický vývoj; povaha kinematografického díla; systematické zařazení v našem právu; podmínky ochrany; kinematografické dílo v § 21 zákona o pr. aut.; povaha zvukového filmu; výkonní umělci, zejména herci; původce). Přes to, že nejde o dílo, tvořené v celku, nýbrž o řadu úsekových problémů, zpracovaných v samostatné studii, právnické veřejnosti z části známé již z publikace v Právníku, vzniká při četbě dojem jednotnosti; pouze místy probírání týchž otázek v různých kapitolách a menší různosti povahy spíše stylistické nasvědčují tomu, že jednotlivé kapitoly vznikaly na sobě nezávisle v různých dobách. V úvodu prohlašuje autor za úkol této studie seznámiti právnickou veřejnost s nejdůležitějšími s problémy autorského práva v kinematografii, po případě pokusiti se o řešení některého z těchto problémů. Ke knize jest připojen seznam literatury, v němž jest obsažen přehled celkem 112 větších i menších prací, zabývajících se těmito otázkami v jazyce českém, francouzském a německém.

Nově zahájená sbírka Kompasu nemohla se uvésti lépe než touto prací. Můžeme-li z povahy této první knihy souditi na povahu celé sbírky, dozná naše právnická literatura touto sbírkou velmi cenného obohacení. Tato kniha není totiž suchým komentářem k jednotlivým zákonným ustanovením. Důkladnost a svědomitost ve sbírání a třídění materiálu a přesnost analys a dedukcí se zde poif s představitostí u běžných právnických pojednání, bohužel ne vždy obvyklou. Tím přesahuje tato práce značně meze pouhého informativního spisku a stává se skutečnou studií zajímavou nejen de lege lata, ale i de lege ferenda.

Pro studium problémů práva autorského v kinematografii jest především cenné autorovo systematické sestavení a kritické zpracování všech zákonných textů s příslušnými materiáliemi a literaturou. Tento rys práce se jeví v celé knize, zejména v kapitole první (»Historický vývoj«), líčící vývoj bernské úmluvy v otázce autorskoprávní ochrany díla kinematografického, kapitole třetí (Systematické zařazení v našem právu), čtvrté (Podmínky ochrany) a páté (Kinematografické dílo v § 21 zákona o pr. aut.). Osobitě studie obsahuje především kapitola druhá (Povaha kinematografického díla), šestá (Povaha zvukového filmu), sedmá (Výkonní umělci, zejm. herci) a osmá (Původce).

Ve studii »Povaha kinematografického díla (kapitole 2.) dospívá autor k závěru, že »jakmile kterékoliv dramatické dílo bylo ustáleno ve svém uměleckém výrazu, jímž je pohyb, stává se dílem kinematografickým«. Na základě tohoto závěru definuje autor dílo kinematografické jako »dílo dramatické v širším slova smyslu,